

مقالات تفضلی

گردآورنده:
ژاله آموزگار

مقالات احمد تفضلی

گرد آورنده:
ژاله آموزگار

سرشناسه	: تفضلی، احمد، ۱۳۷۵-۱۳۱۶.
عنوان و نام پدیدآور	: مقالات احمد تفضلی / گردآورنده ژاله آموزگار.
مشخصات نشر	: تهران: توس، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۴۷۲ ص: مصور.
شابک	: 978-964-315-740-1
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
موضوع	: مقاله‌های فارسی - قرن ۱۴
موضوع	: زبان‌های ایرانی - مقاله‌ها و خطابه‌ها
شناسه افزوده	: آموزگار یگانه، ژاله، ۱۳۱۸-، گردآورنده
رده‌بندی کنگره	: ۵۵۱۴۱۳۹۳ / PIR۹۹۴
رده‌بندی دیویی	: ۸۴۴/۶۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۶۲۵۲۵۳

مقالات احمد تفضلی

گردآورنده: ژاله آموزگار

چاپ اول، ۱۳۹۸

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

حروف‌نگاری و صفحه‌آرایی: توس (ندا جبار)

چاپ: کاری‌نو

صحافی: نوری

قیمت: ۸۴۰۰۰ تومان

ISBN 978-964-315-740-1

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۱۵-۷۴۰-۱

کلیه حقوق چاپ و انتشار این اثر - به هر صورت - محفوظ و مخصوص انتشارات توس است.

دفتر مرکزی: تهران، خیابان انقلاب، خیابان دانشگاه، بن‌بست پورجواد، شماره ۵ - تلفن: ۶۶۴۹۱۴۴۵

مرکز فروش: خیابان انقلاب، خیابان دانشگاه، پلاک ۱۷۸ - تلفن: ۶۶۴۶۱۰۰۷

نشانی اینترنتی: www.ToosBook.ir پست الکترونیک: info@ToosBook.ir

فهرست

۹	پیشگفتار.....
۱۳	احمد تفضلی، انسانی والا، دانشمندی بنام.....
بخش اول: مقالات فارسی	
۳۱	واژه‌های گویشی در تحفة المؤمنین.....
۷۹	آبسالان.....
۸۲	دو واژه پارتی از «درخت آسوری» و برابر آنها در فارسی.....
۹۰	رازیجر.....
۹۴	شعری در رثای مرزکو.....
۹۷	حوسیان، حواشیه.....
۹۹	اطلاعاتی درباره لهجه پیشین اصفهان.....
۱۱۳	ژان پیر دو مناش.....
۱۳۳	زبانهای ایرانی میانه.....
۱۸۰	طین المختوم: گِل اوشتک.....
۱۸۲	آبتین.....
۱۸۴	آذرباد امیدان.....
۱۸۵	آذرباد مَهَر سَپندان.....
۱۸۷	آذَوَفَرْتَبَع قَرُخزادان.....
۱۸۹	آرش (تیرانداز).....
۱۹۳	آرش (کی‌ارش).....
۱۹۵	آسمان.....

آئین نامه	۱۹۹
تصحیح دو بیت از شاهنامه	۲۰۱
«سوورای» جمشید و «سوورای» ضحاک	۲۰۴
درباره سه لغت کهنه فارسی	۲۰۷
پیشگفتار بر کتاب وندیداد	۲۱۰
درباره نسخه ای از لسان التنزیل	۲۱۴
دو تحریر از سرگذشت مزدک	۲۲۰
باربد یا پهلبد	۲۲۹
خواستگاری افراسیاب از اسپندارمد	۲۳۸
آب در فرهنگ باستان	۲۵۲
آب (ماه)	۲۵۳
آبان	۲۵۴
آتش در ایران باستان	۲۵۶
آتش پرستی	۲۵۹
آتشکده	۲۶۰
آخرالزمان در دین زردشتی	۲۶۴
آدم در آیین زردشتی	۲۶۸
آذار	۲۷۱
آذر	۲۷۲
آرامی	۲۷۳
آسمان	۲۷۷
آشتیانی (لهجه)	۲۸۰
شهرستانهای ایران	۲۸۳
آمره ای	۳۰۸
آیین نامه	۳۱۲
آبالبش	۳۱۵
شعری مانوی در توصیف پادشاه تاریکی	۳۱۷
کرتیر و سیاست اتحاد دین و دولت در دوره ساسانی	۳۱۹
باربد	۳۳۱
برگوا	۳۳۸

۳۴۱	 اندرز بهزاد فرخ پیروز
۳۴۶	 هرزبد در شاهنامه‌ی فردوسی
۳۵۵	 چند واژه‌ی عالمانه از پهلوی در شاهنامه
۳۶۴	 جاویدان خرد و خردنامه
۳۶۸	 در رثای استاد دکتر عباس زریاب خویی
۳۷۲	 کمر هفت چشمه
۳۷۸	 گزارش سفر علمی به پترسبورگ
۳۸۵	 نقش سیاسی - اجتماعی و فرهنگی دهقانان

بخش دوم: نقدها

۳۹۹	 فرهنگ پهلوی
۴۰۳	 فرهنگ هزوارشهای پهلوی
۴۱۰	 دستور لهجه تاتی جنوبی
۴۱۳	 دو اثر تازه‌ی ایرانشناسی
۴۱۸	 تکوین زبان فارسی
۴۳۰	 فرهنگ تطبیقی عربی با زبانهای سامی و ایرانی
۴۳۱	 لهجه سیوندی
۴۳۴	 آثار باستانی دشت گرگان
۴۳۶	 تاریخ ایران کمبریج
۴۳۹	 فرهنگ نظام
۴۴۱	 شهرهای ایران
۴۴۶	 منابع ایرانشناسی به زبان سکایی
۴۴۸	 شعر بختیاری
۴۵۰	 مجموعه سکایی سنت پترزبورگ
۴۵۲	 دو اثر جدید ایرانشناسی
۴۵۶	 ایران‌شناسی در غرب
۴۶۰	 مطالعات هند و سکائی متون ختنی، جلد ششم
۴۶۲	 متون ختنی ۱-۳
۴۶۳	 چهار کتیبه کردیر موبد و مئیر

پیشگفتار

به هیچ باغ نبود آن درخت مانندش
که تند باد اجل بی دریغ بر کندش
سعدی

خوشحالم که پس از تلاش‌های همه جانبه یکی دیگر از خواسته‌هایم جامه عمل پوشید و اکنون می‌توانم مجموعه مقالات فارسی زنده‌یاد احمد تفضلی را در دسترس علاقه‌مندان قرار دهم، به‌خصوص که خانواده محترم دکتر تفضلی انجام این کار را به عهده من گذاشته بودند. جمع‌آوری مقاله‌ها کار آسانی نبود. خوشبختانه من فهرست آثارش را مدت کوتاهی پس از درگذشتش در مقاله‌ای با عنوان «احمد تفضلی، انسانی والا، دانشمندی بنام» به چاپ رساندم که در همین کتاب پس از پیشگفتار چاپ شده است و در جمع‌آوری این مجموعه مورد استفاده قرار گرفته است. بخش بیشتر این مقالات از جاهای مختلف گردآوری شد و چون این افتخار را داشتم که دکتر تفضلی پس از چاپ هر مقاله‌اش نسخه‌ای از آن و شاید اولین آن را به لطف در اختیار من می‌گذاشت، از طریق مجموعه شخصی من هم کمبودها جبران شد.

از سوی دیگر زنده‌یاد آقای محسن باقرزاده مدیر وقت انتشارات توس با اصرار و علاقه فراوان به دنبال این کار بودند و مشوق من. روزی را فراموش نمی‌کنم که ایشان با رنجوری و ناتوانی که در راه رفتن داشتند برای برنامه‌ریزی این کار به فرهنگستان آمدند و آن روز متأسفانه آسانسور فرهنگستان کار نمی‌کرد و ایشان با زحمت فراوان پله‌ها را بالا آمدند و ما در دفتر آقای دکتر علی اشرف صادقی قرار انجام این مهم را گذاشتیم و اکنون جای خوشوقتی است که این تلاش‌ها به نتیجه رسید و جای تأسف است که اجل امان نداد که زنده‌یاد محسن باقرزاده پایان این کار را ببینند.

در جمع‌آوری و تدوین این مقاله‌ها من از یاری‌های صمیمانه و سودمند خانم یلدا شکوهی عضو هیئت علمی فرهنگستان زبان و ادب فارسی بسیار بهره‌بردم و سپاسگزارشان هستم.

هم چنین سپاس از آقای علی باقرزاده مدیر جوان، فعال و علاقه‌مند انتشارات توس و همکاران سخت کوششان که برای چاپ این کتاب بهترین امکانات را فراهم آوردند. من انجام این کار را ادای دینی دیگر می‌دانم نسبت به دوست عزیزی که نابهنگام ما را ترک کرد. دوستان واقعی و ارزشمند با محبت‌های کوچک و بزرگ و آشکار و نهان، با ظرافت‌هایی در مناسبات، با شرکت در غم‌ها و شادی‌ها و در کل با بودن آرام و مفیدشان دینی به گردن یاران می‌گذارند. زمانی که هستند محبت‌ها متقابل است و چون از صحنه زندگی، غمگینانه غایب می‌شوند، ادای دین به آنها به وظیفه‌ای انکار نشدنی تبدیل می‌گردد.

من در این بیست و دو سالی که از درگذشت این دوست و همکار ارجمندم می‌گذرد، در هر مناسبتی سعی کرده‌ام دین دوستی را ادا کنم و نامش را زنده نگاه دارم: کتاب **تاریخ ادبیات ایران پیش از اسلام** او را که می‌رفت که در بوته فراموشی افتد در حدود یک سال پس از مرگش به چاپ رساندم. کتاب **مینوی خرد** را با تصحیحات و افزوده‌هایی که مورد علاقه او بود تجدید چاپ کردم، رساله دکتریش را که همیشه مورد استفاده بود و مراجعان گاهی از ذکر ارجاع به آن هم دریغ می‌کردند، جزء انتشارات دائرةالمعارف بزرگ اسلامی در دسترس علاقه‌مندان قرار دادم؛ به تدوین مجموعه برگه‌های واژگان پهلوی او مشغولم و امیدوارم مقالات خارجی او را هم بتوانم جمع‌آوری کنم و به مرحله چاپ برسانم.

از خوانندگان محترم خواهشمندم که در موقع استفاده از این کتاب نکات زیر را در نظر داشته باشند:

۱- ترتیب چاپ بر مبنای موضوع آنها نیست بلکه بنا به تاریخ انتشار دسته‌بندی شده‌اند. نقدهایی که دکتر احمد تفضلی بر کتابهای مختلف نوشته است، بعد از مقالات چاپ شده است و خوانندگان می‌توانند از طریق فهرست مطالب مقاله مورد نظر خود را بیابند.

۲- در عرضه مقالات، سبک و روش نگارش به همان سبک و روشی است که زنده‌یاد دکتر احمد تفضلی به کار گرفته است. سلیقه او را حفظ کرده‌ایم و به نحوه چاپ اصلی مقاله کاملاً وفادار مانده‌ایم.

۳- روش ارجاع به منابع هم به همان صورتی است که در هر مقاله آمده است: گاهی در متن، گاهی در پایان صفحه و گاهی در پایان مقاله‌ها.

۴- در این مجموعه دو عنوان مقاله تکراری است. یکی «آسمان» است که هم در **دانشنامه ایران و اسلام** و هم در **دائرةالمعارف بزرگ اسلامی** چاپ شده است. این تکرار آگاهانه است، چون مطالب دو مقاله یکسان نبودند. همین موضوع در مقاله «باربد» هم دیده می‌شود که یکی در **دانشنامه جهان اسلام** چاپ شده است و دیگری در **نامواره دکتر محمود افشار**. چون مطالب این دو مقاله هم تفاوت‌هایی باهم داشتند هر دو مقاله عرضه شد.

۵- در فهرست آثار دکتر تفضلی که در مقاله «احمد تفضلی، انسانی والا، دانشمندی بنام» آمده است، تاریخ اولین انتشار ذکر شده است و به چاپ‌های متعدد اشاره‌ای نشده است مگر این که تجدید نظری صورت گرفته باشد و یا ناشر تغییر کرده باشد.

همه کوشش‌ها به کار گرفته شد تا اثری مناسب مقام علمی احمد تفضلی در اختیار علاقه‌مندان قرار گیرد، خوانندگان ارجمند کاستی‌ها را بر من ببخشایند. باشد که انتشار این اثر نیز راهی روشن باشد به سوی بهتر شناختن فرهنگ غنی ایران زمین.

ژاله آموزگار

اسفند ۱۳۹۷

احمد تفضلی،

انسانی والا، دانشمندی بنام*

ژاله آموزگار

«قلم را لختی بر وی بگریانم»^۱

سالها پیش احمد تفضلی در سوگنامه دومناش^۲ نوشت: «همه ما دانشمندانی را می‌شناسیم و احیاناً با برخی از انسان‌های واقعی آشنا هستیم. اما شاید کمتر به دانشمند انسانی برخورد کرده باشیم...»^۳

ما دوستان و دوستانان احمد تفضلی از زمره کسانی هستیم که «دانشمند انسانی» را شناختیم، از این شناخت احساس خوشبختی کردیم و از این که زود و نابهنگام او را از دست دادیم غمگین و متأسف شدیم.

من احمد تفضلی را نخستین بار در زمستان ۱۳۴۴ (ژانویه ۱۹۶۵) در کلاس درس زبان پهلوی دومناش در فرانسه ملاقات کردم. این کلاس جمعه‌ها در اتاق حجره مانند این استاد، در مدرسه‌ای مذهبی، در باغ مصفایی در «نوی»^۴ تشکیل می‌شد. آن سال ما در محضر او با احمد تفضلی، فیلیپ ژینیو^۵ و علی اشرف صادقی دینکرد می‌خواندیم. آن روز در بازگشت از کلاس، تفضلی از من پرسید «شما روی چه موضوعی کار می‌کنید؟» این جمله آغازگر یک دوستی ناگسستنی و دیرپایی شد که به دلیل دیدگاه‌های

*. یادنامه دکتر احمد تفضلی، به کوشش دکتر علی اشرف صادقی، انتشارات سخن، چاپ اول ۱۳۷۹.

۱. تاریخ بیهقی، به کوشش دکتر غنی و دکتر فیاض، ص ۵۹۸. (دکتر تفضلی این عبارت را در مقاله‌ای که در رثای زریاب خوئی نگاشته بود، آورده است (مجله ایران‌شناسی، سال هفتم، شماره ۲، تابستان ۱۳۷۴، ص ۲۸۰).

2. J. P. de Menasce.

۳. ژان پیر دومناش، راهنمای کتاب، سال ۱۶ ش ۱۰ تا ۱۲، اسفند ۱۳۵۲، ص ۷۳۷.

۴. Neuilly در حاشیه غربی پاریس.

5. Ph. Gignoux.

مشترک و محبت و احترام متقابل به همکاری مداومی کشید، هم‌دلی و هم‌زبانی بر استحکام آن افزود و تا لحظه مرگ غم‌انگیز او، غباری بر بلندای آن ننشست.

احمد تفضلی زمانی که در شامگاه دوشنبه ۲۴ دی ۱۳۷۵ خاموش شد یک ماه و هشت روز بود که قدم به سال شصت زندگی گذاشته بود.

این دانشمند انسان، موجودی مهربان، آزاداندیش و با سلامت نفس بود. هوش سرشار و استعداد ذاتی داشت؛ محیط مناسب فرهنگی، همت شخصی، قریحه پویایی و جویایی، سخت‌کوشی، پرکاری، تلاش مداوم، تفکر علمی، آشنایی به زبان‌های زنده دنیا، درک مکتب‌های گوناگون علمی، بهره‌مندی از محضر استادان برجسته داخل و خارج از کشور و ارتباط مستمر و گسترده با مجامع بین‌المللی زمینه‌هایی بودند که شخصیت علمی او در آن‌ها توضیح گرفت و به تدریج دانشمندی طراز اول در سطح بین‌المللی شد.

او راه درازی را برای کسب مقصود پیمود ولی از همان آغاز گوهر علمی‌اش مشخص بود. هنوز بسیار جوان بود که استاد فروزانفر در مقدمه کتاب عطار (در خرداد ۱۳۴۰) از همراهی او در بازنویسی یادداشت‌ها تشکر کرد.^۱

در سال‌های ۳۰ عمر او، دومناش در مقدمه دو کتاب ارزنده در زمینه تحقیقات ایرانی به دید علمی و موشکافی‌های او اشاره کرده است.^۲

فیلیپ ژینیو با اشاره به این موارد، یادآوری کرده است که دانشمند جوانی در سال‌های ۳۰ عمر خود از چه ویژگی علمی باید برخوردار باشد که استاد با تجربه‌ای هم‌چون دومناش که در آن زمان ده‌ها سال از عمرش را به مطالعه بر روی متن‌های مشکل زبان پهلوی گذرانده بود، به کمک‌های ارزنده او اشاره کند و از این که در رفع اشکالات و اشتباهات این آثار او را یاری نموده است و نکته‌های تازه‌ای گوشزد کرده است تشکر نماید.^۳ لازمه این تبحر به جز استعدادهای ذاتی و مطالعات شخصی، تلمذ در محضر استادان برجسته نیز بوده است. از استادان مستقیم او در ایران می‌توان از شادروانان استاد عبدالعظیم قریب، استاد فروزانفر، استاد جلال همایی، استاد پورداد،

۱. شرح احوال و نقد و تحلیل آثار شیخ فریدالدین محمد عطار نیشابوری، چاپ دوم ۱۳۷۴، ص. هفت. (دکتر تفضلی خوشوقت بود از این که استاد او را در این اثر، در آن سنین جوانی، «دوست عزیز» خطاب کرده است).

2. a) M. Molé, La Légende de Zoroastre. 1967, p. 1.

b) De Menasce, Le Troisième livre du *Dénkart*, 1973, p. 28.

3. Ph. Gignoux "Ahmad Tafazzoli", *Studia Iranica* T. 26, 1997, Fasc 2. 148.

دکتر معین، دکتر خانلری، دکتر صفا و هم‌چنین آقایان دکتر کیا و دکتر یارشاطر نام برد. او هم‌چنین همیشه با احترامی شایسته از شادروانان استاد مینوی، استاد زیاب و استاد دانش پژوه به عنوان استادان غیر مستقیم خود یاد می‌کرد.

از میان استادان خارجی او می‌توان به هنینگ^۱، مری بویس^۲، مکنزی^۳، بیوار^۴، بنویست^۵ و دومناش اشاره کرد.

او خود نیز در دانشگاه تهران به عالی‌ترین مقام استادی رسید و همیشه به استادی دانشگاه تهران افتخار می‌کرد، ولی در حقیقت او افتخار دانشگاه تهران بود.

در محیط کار همکار همراهی بود که هرگز برای کسی مشکلی به‌وجود نیاورد و هیچ وقت از هیچ کمکی برای همکاران دانشگاهی خود دریغ نداشت. با دانشجویان مؤدب و مهربان بود. برای کلاس‌های درس و کارهای دانشجویان وقت می‌گذاشت. به پرورش استعداد جوانان علاقه بسیاری نشان می‌داد و تشویق‌شان می‌کرد که به راه علم کشیده شوند.

نسبت به علم و عالم احترام خاصی داشت. دانشمندان سالخورده و استادانش را سخت بزرگ می‌داشت و خود او نیز همیشه مورد احترام بزرگان علم بود.

از همه استادان ایرانی و خارجی خود با احترام یاد می‌کرد و به روابط گسترده‌اش با دانشمندان طراز اول ایران و جهان اهمیت فراوان قایل بود. از باگالیوبوف^۶ استاد دانشمند دانشگاه سن پترزبورگ که سفری به دعوت فرهنگستان زبان و ادب فارسی به ایران آمد نیز با احترام یاد می‌کرد. به دلیل همین ارتباطات در جریان آخرین تحقیقات و انتشار آخرین کتاب‌ها و مقاله‌ها در زمینه مطالعات ایرانی بود و همیشه با محققان سراسر جهان در این زمینه به تبادل آثار علمی و مقالات می‌پرداخت و همین موضوع باعث شده بود که هم چون دایرةالمعارفی پاسخگوی پرسش‌های همکاران، دانشجویان، دوستان، آشنایان و حتی ناآشنایان باشد. به دلیل علاقه به گسترش دانش، کتاب و مقاله‌های نادری را که در کتابخانه کم‌نظیرش داشت، با خوش‌رویی در اختیار دیگران قرار می‌داد.

در مقاله‌هایش به اختصار قایل بود. بیش از آن‌چه می‌بایست بنویسد نمی‌نوشت. زمانی می‌نوشت یا سخن می‌گفت که مطلبی نو برای نوشتن و سخن تازه برای گفتن داشت. در جلسات کم سخن می‌گفت ولی همیشه آخرین و منطقی‌ترین نظر را می‌داد و در عوض می‌توانست ساعت‌ها با بردباری گوش کند.

1. W. B. Henning.

2. M. Boyce.

3. D. N. Mackenzie.

4. A. D. H. Bivar.

5. E. Benveniste.

6. M. I. Bogolyobov.

در تحقیقات و نوشته‌هایش کمال‌طلب بود. هرگز کوتاهی و نقص را در این زمینه نمی‌پذیرفت. جاه‌طلبی علمی داشت و همین ویژگی شاید در به اوج رسیدن علمی او مؤثر بوده است. اعتماد به نفس داشت و خردگرا بود. علی‌رغم زودرنجی‌هایش می‌توانست سکوت کند و ببخشد. بسیار اوقات تحملی شگفت‌انگیز داشت.

پای‌بند موازین اخلاقی و قراردادهای اجتماعی بود. زندگی پربار علمی هرگز او را از انجام وظایف خانوادگی باز نداشت. حرمت خانواده‌اش را نگاه می‌داشت. همسر و پدری مهربان بود و برای دوستانش دوستی فداکار، غمخوار و آماده به خدمت.

مهم‌تر از همه به ایران عشق می‌ورزید. با وجود این که بارها موقعیت‌های مناسبی در دانشگاه‌های معتبر خارجی برایش پیش آمد، هرگز به رفتن از ایران و دل‌کندن از این سرزمین تن در نداد. او این سرزمین را دوست می‌داشت و با تحقیقات ارزشمندش و سخنرانی‌های علمی در جای جای جهان برای ایران افتخار و نام آورد.

احمد تفضلی علی‌رغم طبیعت خردگرایش موجودی لطیف بود. احساساتی رقیق به لطافت باران داشت، از شعر خوب لذت می‌برد. در کنار کتاب‌های علمی رمان می‌خواند، موسیقی داروی آرام‌بخش روح‌گاه آشفته او بود. موسیقی اصیل ایرانی، آوای سه تار خوب و به‌خصوص صدای بنان را دوست می‌داشت و از آهنگ‌های او بیش از همه به «دیلیمان» علاقه‌مند بود.

بزرگ بود، بزرگ فکر می‌کرد، مناعت طبع داشت، دوست داشتن را می‌شناخت و بخشیدن را، و به دلیل دانش چشم‌بر‌زیبایی‌های جهان نبسته بود.

هنوز بسیار سخن برای گفتن داشت زمانی که نابهنگام لب فرو بست.

او در ۱۶ آذر ۱۳۱۶ در اصفهان به دنیا آمد و در شامگاه ۲۴ دی ۱۳۷۵ در تهران به تلخی خاموش شد.

کارنامه علمی احمد تفضلی:

تحصیلات

دوران دبستان و دبیرستان را در تهران گذراند و دیپلم ادبی خود را از دبیرستان دارالفنون در سال ۱۳۳۵ اخذ کرد.

دوره لیسانس زبان و ادبیات فارسی را در سال ۱۳۳۸ در دانشکده ادبیات دانشگاه

تهران با رتبه اول به پایان رساند و همان سال دوره دکتری زبان و ادبیات فارسی را در دانشکده ادبیات دانشگاه تهران آغاز کرد.

در سال ۱۳۴۰ وارد دوره فوق لیسانس مدرسه زبان‌های شرقی^۱ دانشگاه لندن شد و در سال ۱۳۴۴ این دوره را با موفقیت به پایان رساند و پیش از بازگشت به تهران مدتی را برای تحقیق در پاریس گذراند.

در سال ۱۳۴۵ با پایان‌نامه‌ای تحت عنوان تصحیح و ترجمه سوتکرسک و ورشت مانسر نسک از دینکرد ۹ و سنجش این دو نسک با متن‌های اوستایی، به راهنمایی دکتر صادق‌کیا به اخذ درجه دکتری در زبان‌های باستانی از دانشکده ادبیات دانشگاه تهران نایل آمد. او به جز زبان فارسی که آن را روشن و سلیس و محکم می‌نوشت با زبان عربی کاملاً آشنا بود، به زبان‌های انگلیسی، فرانسه و آلمانی تسلط کامل داشت و روسی را به آن اندازه که در مطالعاتش به آن نیاز داشت می‌دانست.

مشاغل

از سال ۱۳۳۷ تا ۱۳۴۵ در استخدام اداره فرهنگ عامه اداره کل هنرهای زیبا بود. از سال ۱۳۴۵ تا ۱۳۴۷ به عنوان پژوهشگر در بنیاد فرهنگ ایران مشغول به کار بود و به این همکاری در سال‌های نخستین خدمتش در دانشگاه تهران نیز هم‌چنان ادامه داد. کتاب واژه‌نامه مینوی خرد محصول این دوران است.

از سال ۱۳۴۷ با سمت استادیار گروه فرهنگ و زبان‌های باستانی رسماً به هیئت علمی دانشکده ادبیات دانشگاه تهران پیوست. در سال ۱۳۵۲ به رتبه دانشیاری و در سال ۱۳۵۷ به رتبه استادی نایل شد و در این ده سال اخیر ریاست بخش دانشجویان خارجی دانشکده ادبیات را نیز به عهده داشت و تا آخرین روز زندگیش به خدمت صادقانه خود در دانشگاه تهران ادامه داد.

از سال ۱۳۷۰ به عضویت پیوسته فرهنگستان زبان و ادب فارسی در آمد و از سال ۱۳۷۳ به بعد معاونت علمی و پژوهشی آن را به عهده گرفت.

عضویت در مجامع

او عضو چندین مجمع علمی داخلی و خارجی بود. از آن میان به موارد زیر می‌توان اشاره کرد:

- ۱- عضویت در انجمن آسیایی پاریس^۱ (فرانسه) از سال ۱۳۵۰/۱۹۷۱.
- ۲- عضویت در انجمن بین‌المللی کتیبه‌های ایرانی^۲ (انگلستان) از سال ۱۳۵۱/۱۹۷۲.
- ۳- عضویت در کمیته بین‌المللی آکتایرانیکا^۳ (بلژیک) از سال ۱۳۶۰/۱۹۸۱.
- ۴- عضویت در هیئت مؤسس انجمن آثار ملی از سال ۱۳۵۹ تا ۱۳۶۰.
- ۵- عضویت در شورای علمی مرکز دایرةالمعارف بزرگ اسلامی از سال ۱۳۶۶.
- ۶- عضو پیوسته فرهنگستان زبان و ادب فارسی از سال ۱۳۷۰.

سفرهای علمی

احمد تفضلی در طی دوران خدمت علمی و دانشگاهی خود به جز شرکت در سمینارها و کنگره‌های متعدد ایران‌شناسی که همیشه مطلبی ارزنده برای گفتن داشت، دوبار برای استفاده از فرصت مطالعاتی و چند بار نیز به دعوت دانشگاه‌های معتبر خارجی برای ایراد سخنرانی یا به عنوان استاد مدعو، عازم کشورهای دیگر شد: در سال ۱۳۴۷ به مدت یک سال به فرانسه رفت و در تهیه ترجمه دینکرد سوم به زبان فرانسه با دوماناش همکاری کرد.

در سال ۱۳۵۴ نیز فرصت مطالعاتی خود را به مدت یک سال در آلمان گذراند و پایه‌های اطلاعات خود را در زبان آلمانی محکم‌تر کرد و با ایران‌شناسان آلمان آشنایی بیشتری یافت.

در تابستان سال‌های ۱۳۶۳ و ۱۳۶۴ به دعوت دانشگاه کپنهاگ به دانمارک و در پاییز ۱۳۶۷ (۱۹۸۸) به دعوت دانشگاه توکیو به ژاپن؛ در اسفند و فروردین ۷۱-۱۳۷۰ به دعوت مدرسه مطالعات عالی دانشگاه سوربن پاریس به فرانسه؛ در تابستان ۱۳۷۱ به دعوت دانشگاه پکن به چین؛ در تابستان ۱۳۷۴ به دعوت دانشگاه سن پترزبورگ به روسیه و در اسفند و فروردین ۷۵-۱۳۷۴ به دعوت دانشگاه هاروارد به آمریکا برای ایراد سخنرانی و تدریس سفر کرد.

1. Société Asiatique

2. Corpus Inscriptionum Iranicarum.

3. Acta Iranica

جوایز و تقدیرنامه‌ها

- به کارهای علمی و نوشته‌های او تاکنون جوایز و تقدیرنامه‌های زیر تقدیم شده است:
- ۱- مدال درجه یک فرهنگ (۱۳۳۵).
 - ۲- تقدیرنامه و جایزه کتاب سال جمهوری اسلامی برای ترجمه کتاب نمونه‌های نخستین انسان و نخستین شهریار در تاریخ افسانه‌ای ایرانیان، با همکاری ژاله آموزگار (۱۳۶۹).
 - ۳- لوح تقدیر و جایزه کتاب سال برگزیده دانشگاه‌های کشور برای کتاب فوق (۱۳۷۰).
 - ۴- در ۴ مارس ۱۹۹۴ (اسفند ماه ۱۳۷۲)، آکادمی کتیبه‌ها و ادبیات^۱، که یکی از پنج آکادمی تشکیل‌دهنده انستیتوی فرانسه است، از خدمات علمی احمد تفضلی در مطالعات زبان پهلوی قدردانی کرد و جایزه گیرشمن^۲ را به او اختصاص داد. این نخستین باری بود که این آکادمی به این صورت از یک دانشمند ایرانی قدردانی می‌کرد.
 - ۵- تقدیرنامه و جایزه کتاب سال بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران برای کتاب *Anthologie de Zādspram* با همکاری فیلیپ ژینیو (۱۳۷۴).
 - ۶- روز ۲۲ شهریور ۱۳۷۵ (۱۹۹۶) دانشگاه دولتی سن پترزبورگ، درجه دکترای افتخاری ایران‌شناسی را به احمد تفضلی اهدا کرد. او نخستین استاد از کشورهای شرقی بود که موفق به دریافت این دکترای افتخاری شد.
 - ۷- تقدیرنامه و جایزه کتاب سال جمهوری اسلامی برای تألیف کتاب تاریخ ادبیات ایران پیش از اسلام، به کوشش ژاله آموزگار (۱۳۷۷).

آثار

الف - کتاب‌ها

از احمد تفضلی تاکنون کتاب‌های زیر به چاپ رسیده است:

- ۱- واژه‌نامه مینوی خرد، انتشارات بنیاد فرهنگ ایران، ۱۳۴۸.
- ۲- ترجمه مینوی خرد، چاپ اول، انتشارات بنیاد فرهنگ ایران، ۱۳۵۴؛ چاپ دوم، انتشارات توس، ۱۳۶۲؛ چاپ سوم انتشارات توس (با بازبینی و تصحیحات به کوشش ژاله آموزگار) ۱۳۷۹.
- ۳ و ۴- ترجمه و تحقیق جلد اول و دوم کتاب نمونه‌های نخستین انسان و نخستین شهریار در

1. Académie des Inscriptions et Belles-lettres.

2. Ghirshman.

تاریخ افسانه‌ای ایرانیان^۱ نوشته آرتور کریستن سن^۲، با همکاری ژاله آموزگار، چاپ اول، نشر نو، ۱۳۶۴ و ۱۳۶۸؛ چاپ دوم، نشر چشمه، ۱۳۶۸ (دو مجلد با هم).

۵- ترجمه کتاب شناخت اساطیر ایران^۳ نوشته جان هینلز^۴، با همکاری ژاله آموزگار، چاپ اول ۱۳۶۸.

۶- اسطوره زندگی زردشت، با همکاری ژاله آموزگار، نشر چشمه و فرهنگسرای بابل، چاپ اول، ۱۳۷۰.

۷- زبان پهلوی، ادبیات و دستورآن، با همکاری ژاله آموزگار، نشر معین، چاپ اول، ۱۳۷۳.

۸- وزیدگی‌های زادسپرم، با همکاری فیلیپ ژینیو

Anthologie de Zādspram. Paris, 1993.

۹- تاریخ ادبیات ایران پیش از اسلام، به کوشش ژاله آموزگار، تهران، انتشارات سخن، چاپ اول، ۱۳۷۶.

ب- گردآوری

احمد تفضلی دو اثر ارزشمند زیر را گردآوری کرده است:

۱- یادنامه دومناش با همکاری فیلیپ ژینیو:

Mémorial Jean de Menasce, Téhéran - Louvain, 1974.

۲- یکی قطره باران، جشن‌نامه استاد زریاب خویی، تهران، نشر نو، ۱۳۷۰.

مقالات

مقالاتی که از او تاکنون به چاپ رسیده است، به شرح زیر است:

۱- مقالات فارسی

۱- «واژه‌های گویشی در تحفة المؤمنین»، انتشارات فرهنگ عامه، شماره ۲، ۱۳۴۱، ص

۹۵-۱۴۹.

۲- «آبسالان، یک واژه ناشناخته در مینوی خرد»، نشریه انجمن ایران باستان، سال ۴، ش ۱،

۱۳۴۵، ص ۴۵-۴۲.

1. Les types du premier homme et du premier roi dans l'histoire légendaire des Iraniens.

2. A. Christensen.

3. Persian Mythology.

4. J. Hinnells.

- ۳- «دو واژه پارتی از درخت آسوری»، مجله دانشکده ادبیات تهران، سال ۱۴، ش ۲، ۱۳۴۵، ص ۱۴۷-۱۳۸.
- ۴- «رازیجریک لغت کهنه فارسی»، نشریه دانشکده ادبیات تبریز، سال ۱۸، ش ۳، ۱۳۴۵، ص ۳۳۸-۳۳۴.
- ۵- «شعری در رثاء مرزکو»، راهنمای کتاب، سال ۱۰، ش ۵، ۱۳۴۶، ص ۵۷۷-۵۷۹.
- ۶- «حوسیان، حواشیه»، راهنمای کتاب، سال ۱۱، ش ۷، ۱۳۴۷، ص ۴۱۱-۴۱۰.
- ۷- «اطلاعاتی درباره لهجه پیشین اصفهان»، نامه مینوی، تهران، ۱۳۵۰، ص ۸۵-۱۰۴.
- ۸- «ژان پیر دومناش»، راهنمای کتاب، سال ۱۶، ش ۱۲-۱۰، اسفند ۱۳۵۲، ص ۵۲۷-۵۳۷.
- ۹- «زبان‌های ایرانی میانه» (ترجمه)، نوشته مارک ج، درسدن، بررسی‌های تاریخی، ش ۶، سال ۹، ص ۶۶-۱۳.
- ۱۰- «طین المختوم: گیل اوشتک»، جشن‌نامه پروین گنابادی، تهران، ۱۳۵۴، ص ۸۰-۷۸.
- ۱۱- «آبتین»، «آذرباد امیدان»، «آذرباد مهرسپندان»، «آذر فرنبغ فرخزادان»، «آرش (تیرانداز)»، «آرش (کی‌ارش)»، «آسمان»، «آئین‌نامه»، در دانشنامه ایران و اسلام، ج ۱، ۱۳۵۴.
- ۱۹- «تصحیح دو بیت از شاهنامه»، سیمغ، ش ۲، ۱۳۵۴، ص ۲۷-۲۶.
- ۲۰- «سوورای جمشید و سوورای ضحاک»، مجله دانشکده ادبیات تهران، سال ۲۳، ش ۴، ۱۳۵۵، ص ۵۰-۴۸.
- ۲۱- «درباره سه لغت کهنه فارسی»، فرخنده پیام (یادگار نامه دکتر غلامحسین یوسفی)، مشهد، ۱۳۶۰، ص ۵۳۵-۵۳۲.
- ۲۲- «وندیداد»، پیش‌گفتار و ندیداد، ترجمه داعی‌الاسلام، ج ۲، تهران، ۱۳۶۱، ص ۵-۳.
- ۲۳- «درباره نسخه‌ای از لسان‌التزیل» در مقدمه لسان‌التزیل، به اهتمام مهدی محقق، چاپ دوم، ۱۳۶۲، ص دو تا هشت.
- ۲۴- «دو تحریر از سرگذشت مزدک» (ترجمه) از آرتور کریستن سن، کتاب سخن [۱۳۶]، ص ۴۰-۳۳، چاپ دوم، ۱۳۶۶.
- ۲۵- «باربد یا پهلبد» نامواره دکتر محمود افشار، جلد ۴، ۱۳۶۷، ص ۲۲۲۲-۲۲۳۵.
- ۲۶- «خواستگاری افراسیاب از اسپندارمذ»، ایران نامه، سال ۷، ش ۲، ۱۳۶۷، ص ۱۸۹-۲۰۲.

- ۳۷-۲۷- «آب در فرهنگ باستان»، «آب (ماه)»، «آبان»، «آتش (در ایران باستان)»، «آتش پرستی»، «آتشکده»، «آخرالزمان (در دین زردشتی)»، «آدم» (در آیین زردشتی)، «آذار»، «آذر»، «آرامی»، «آسمان»، «آشتیانی (لهجه)»، در دایرةالمعارف بزرگ اسلامی، ج ۱، تهران ۱۳۶۷.
- ۳۸- «شهرستان‌های ایران»، در شهرهای ایران، ج ۲، به کوشش محمد یوسف کیانی، تهران، ۱۳۶۸، ص ۳۳۲-۳۴۹.
- ۳۹-۴۱- «آمره‌ای (لهجه)»، «آیین‌نامه»، «ابالیش»، در دایرةالمعارف بزرگ اسلامی، ج ۳، تهران، ۱۳۶۸.
- ۴۲- «شعری مانوی در توصیف پادشاه تاریکی»، کتاب سخن [۲] ۱۳۶۸، ص ۴۹-۵۰.
- ۴۳- «کرتیر و سیاست اتحاد دین و دولت در دوره ساسانی»، در یکی قطره باران (جشن‌نامه استاد زریاب خویی)، تهران، ۱۳۷۰، ص ۲۱-۳۷.
- ۴۴- «باربد»، دانشنامه جهان اسلام، حرف ب، جزوه دوم، تهران، ۱۳۷۱، ص ۲۱۳-۲۱۷.
- ۴۵- «برگوا» کلک، شماره ۳۰، شهریور ۱۳۷۱، ص ۲۷-۲۵؛ کتاب سخن، تهران، ۱۳۷۱، ص ۶۰-۶۲.
- ۴۶- «اندرز بهزاد فرخ پیروز»، هفتاد مقاله (ارمغان فرهنگی به دکتر غلامحسین صدیقی)، جلد دوم، گردآورنده یحیی مهدوی - ایرج افشار، تهران ۱۳۷۱، ص ۵۳۷-۵۴۲.
- ۴۷- «هرزید در شاهنامه فردوسی» نامه فرهنگستان، سال اول، شماره اول، بهار ۱۳۷۴، ۳۸-۴۷.
- ۴۸- «چند واژه عالمانه از پهلوی در شاهنامه»، نامه فرهنگستان، سال اول، شماره دوم، تابستان ۱۳۷۴، ص ۴-۱۲.
- ۴۹- «جاویدان خرد و خردنامه»، تحقیقات اسلامی، نشریه بنیاد دایرةالمعارف اسلامی، سال دهم، شماره ۱ و ۲، ۱۳۷۴، (یادنامه دکتر عباس زریاب)، ص ۵۰۳-۵۰۷.
- ۵۰- «در رثای استاد دکتر عباس زریاب خویی»، ایران‌شناسی، سال هفتم، شماره ۲، ۱۳۷۴، ص ۲۸۳-۲۸۰.
- ۵۱- «کمر هفت چشمه»، ایران‌شناسی، سال هفتم، شماره ۳، ۱۳۷۴، ص ۹۹-۴۹۴.
- ۵۲- «گزارش سفر علمی به پترسبورگ» نامه فرهنگستان، سال دوم، شماره دوم، تابستان ۱۳۷۵، ص ۱۷۹-۱۸۵.

۵۳- «نقش سیاسی - اجتماعی و فرهنگی دهقانان در سده‌های نخستین دوران اسلامی»، ایران نامه (یادواره غلامحسین صدیقی)، سال پانزدهم، شماره ۴، پاییز ۱۳۷۶، ص ۵۷۹-۵۹۰.

II- نقدها به فارسی

- ۱- «فرهنگ پهلوی»، راهنمای کتاب، سال ۹، ش ۳، ۱۳۴۵، ص ۳۱۵-۳۱۸.
- ۲- «فرهنگ هزوارش‌های پهلوی از دکتر محمدجواد مشکور»، مجله دانشکده ادبیات تهران، سال ۱۷، ش ۲، ۱۳۴۸، ص ۱۱۰-۱۰۲.
- ۳- «دستور لهجه تاتی جنوبی از دکتر یارشاطر»، راهنمای کتاب، سال ۱۳، ش ۳-۴، ۱۳۴۹، ص ۲۹۸-۲۹۶.
- ۴- «دو اثر تازه ایران‌شناسی»، راهنمای کتاب، سال ۱۸، ش ۳-۱، ۱۳۵۴، ص ۱۱۷-۱۱۳.
- ۵- «تکوین زبان فارسی از دکتر علی اشرف صادقی»، آینده، سال ۵، ش ۷-۹، ۱۳۵۸، ص ۵۸۴-۵۹۴.
- ۶- «فرهنگ تطبیقی عربی با زبان‌های سامی و ایرانی از دکتر محمدجواد مشکور»، آینده، سال ۵، ش ۱۰-۱۲، ۱۳۵۸، ص ۸۶۱-۸۶۲.
- ۷- «لهجه سیوندی از لوکوک (Lecoq)»، آینده، سال ۶، ش ۶-۷، ۱۳۵۹، ص ۵۷۳-۵۷۴.
- ۸- «آثار باستانی دشت گرگان (به انگلیسی) از محمد یوسف کیانی»، آینده، سال ۹، ش ۷، ۱۳۶۲، ص ۵۶۵-۵۶۶.
- ۹- «تاریخ ایران کمبریج (جلد ۳) (به انگلیسی)»، آینده، سال ۱۰، ش ۱۰-۱۱، ۱۳۶۳، ص ۷۲۲-۷۲۴.
- ۱۰- «فرهنگ نظام، جلد اول، تألیف داعی الاسلام»، آینده، سال ۱۲، ش ۳-۱، ۱۳۶۵، ص ۱۶۲-۱۶۳.
- ۱۱- «شهرهای ایران، ج ۲، به کوشش محمد یوسف کیانی»، آینده، سال ۱۵، ش ۱-۲، ۱۳۶۸، ص ۸۴-۸۷.
- ۱۲- «منابع ایران‌شناسی به زبان سکایی»، نشر دانش، س ۱۴، ش ۴، ۱۳۷۳، ص ۴۸.
- ۱۳- «شعر بختیاری»، نشر دانش.

- ۱۴- «مجموعه سکایی سنت پترزبورگ»، نشر دانش.
- ۱۵- «دو اثر جدید ایران شناسی»، نشر دانش، س ۱۳، ش ۳، ۱۳۷۲، ص ۴۴-۴۵.
- ۱۶- «ایران شناسی در غرب: هیردستان و نیرنگستان، جلد دوم: نیرنگستان، فرگرد یک»، ایران شناسی، سال هشتم، شماره ۱، بهار ۱۳۷۵.
- ۱۷- «مطالعات هند و سکائی متون ختنی، جلد ششم»، مجله دانشکده ادبیات تهران، ش ۶۷، ۱۹۶۹، ص ۳۳۴-۳۳۵.
- ۱۸- «متون ختنی ۱-۳»، سخن، دوره نوزدهم، ش ۶-۵، ۱۳۴۸، ص ۶۱۱-۶۱۰.
- ۱۹- «چهار کتیبه کردیر موبد و مثمرثمر» کلک، ش ۴۰، ۱۳۷۲، ص ۱۵۳-۱۴۸.

III- مقالات به انگلیسی و فرانسه

- 1- "Notes pehlevies" I. *Journal Asiatique* (Paris), 258, 1970, 87-93.
- 2- "Pahlavica" I, *Acta Orientalia* (Denmark) 33, 1971, 193-204.
- 3- "*Andarz i Wehzād-Farrox- pērōz*, containing a Pahlavi poem in praise of wisdom", *Studia Iranica* (Paris) 1.2, 1972, 207-217, Also published in *Iran- Shināsi* (Tehran), 11.2, 1971, 45-60.
- 4- "Notes pehlevies" II, *Journal Asiatique*, 260, 1972, 267-76.
- 5- "Three Sogdian Words in the *Kitāb al-Hurūf*", Bulletin of the Iranian Culture Foundation 1.2, 1973, 7-8.
- 6- "Bibliographie des travaux de Jean Pierre de Menasce", *Mémorial Jean de Menasce*, ed. Ph. Gignoux- A. Tafazzoli, Louvain-Tehran, 1974, pp. XVII-XXIII.
- 7- "Some Middle Persian quotations in classical Arabic and Persian texts", *Mémorial Jean de Menasce*, Louvain-Tehran, 1974, 337-49.
- ترجمه فارسی آن از لیلا عسگری و فضل الله پاکزاد، نامه فرهنگستان، سال دوم، ش چهارم، (شماره مسلسل: ۸) زمستان ۱۳۷۵، ص ۳۳-۱۷.
- 8- "A List of trades and crafts in the Sassanian period", *Archaeologische Mitteilungen aus Iran*, NF. 7. 1974, 191-96.
- 9- "Pahlavica II," *Acta Orientalia* (Denmark), 36, 1974, 113-123.
- ترجمه فارسی آن از ملیحه تفسیری با عنوان «درباره چند واژه پهلوی»، نامه فرهنگستان، سال سوم، ش اول (شماره مسلسل: ۱۲)، زمستان ۱۳۷۶، ص ۱۰۰-۸۹.
- 10- "Elephant: a demonic creature and a symbol of sovereignty", *Acta Iranica* 5, Téhéran- Liège, 1975, 395-98.

11- "Observations sur le soi-disant Mazdak-Nāmag", *Orientalia J. Duchesne-Guillemain Emerito Oblata*, Acta Iranica 23, Téhéran- Liège, 1984, 507-510.

12- "Some Classical Persian Words and their Middle Iranian Equivalents", *Papers in honour of prof. M. Boyce*, Acta Iranica 25, Leiden, 1985, 651-54.

13- 23- "Abāliš, Abdiḥ ud Sahīgīh ī Sagestān, Abtīn, Adur-Bōzīd, Adur-Narseh, Adurbād ī Emēdān, Adurbād ī Mahrspandān, Adurfarnbag ī Farrox-zādān, Āgoš Vehādān, Ā'in-Gošasp, Ā'in-Nāma," in *Encyclopaedia Iranica I*, London, 1985.

24- "The indirect affectee in Pahlavi and in a central Dialect of Iran", *Studia Grammatica Iranica, festschrift für H. Hrubach*, München, 1986, 483-87.

25-30- "Iranian Loanwords in Arabic, Āraš (in older literature), Āraš (Kay), Arjāsp, Asfād-Jōšnas, Āsmān," in *Encyclopaedia Iranica II*, London-New York, 1987.

31- "The King's Seat in the Fire-Temple", *A Green Leaf*, Acta Iranica, 28, Leiden, 1988, 101-106.

32- "Iranian Notes", *Etudes Irano- Aryennes offertes à Gilbert Lazard*, *Studia Iranica*, Cahier 7, Paris, 1989, 367-70.

33-40- "Axtarmār, Āx^warbed, Āzād - Fīrūz, Āzin - Jōšnas, Bāktar, Bāmšād, Bārbad, Bastur", in *Encyclopaedia Iranica III*, London-New York, 1989.

41- "Pahlavica III", *Acta Orientalia* 51, 1990, 47-60.

42-46- "Bīderafš, Bonyād e Farhang - e Iran, Bonyād e šāhnāma - ye Ferdowsī, Bozorgān, Cagād ī Dāitī", *Encyclopaedia Iranica IV*, London- New York, 1990.

47- "Cēcast" in *Encyclopaedia Iranica V/1*, Costa Mesa, California. 1990, p. 107.

48- "An Unrecognized Sasanian Title", *Bulletin of the Asia Institute*, New Series / Vol. 4. 1990, 301-305.

49- "L'inscription de Kāzerun II (Parišān)", *Studia Iranica*, 20, 1991, 197-202.

50- "Cinwad Puhl", in *Encyclopaedia Iranica V/6*, Costa Mesa, California, 1991, 594-95.

51- "Some Isfahani Words," *Corolla Iranica*, *Papers in honour of prof. D. N. Mackenzie*, ed. R. E. Emmerick and D. Weber, Frankfurt, 1991, 207-210.

52- "Clime", in *Encyclopaedia Iranica V/7*, Costa Mesa, California, 1992, 713.

53- "La fonction guerrière et le vocabulaire des armes dans la littérature pehlevie", *Annuaire de l'Ecole Pratique des Hautes Etudes*, Section des Sciences Religieuses, tome 100. 1991-92, pp. 181-82.

54- "Quelques mots savants d'origine pehlevie dans le šāhnāme", *Studia Iranica* 22, 1993, 7-13.

- 55- "Correspondence in Pre-Islamic Persia", in *Encyclopaedia Iranica* VI/3, Costa Mesa, California, 1993, 287-290.
- 56- "Dabīr in the Pre-Islamic Period", in *Encyclopaedia Iranica* VI/5, Costa Mesa, California, 1993, 534-37.
- 57- "Dabīre, Dabīrī, in *Encyclopaedia Iranica* VI/5, Costa Mesa, California, 1993, 540-41.
- 58- "Dādestān i Mēnōg i Xrad", in *Encyclopaedia Iranica* VI/5, Costa Mesa, California, 1993, 554-5.
- 59- "Damāvand in Iranian Mythology", in *Encyclopaedia Iranica* VI/6, Costa Mesa, California, 1993, 554-5.
- 60- "A List of Terms for Weapons and Armour in Western Middle Iranian", *Silk Road Art and Archaeology*, 3, Tokyo, 1993, 187-98.
- 61- "Dārāb", in *Encyclopaedia Iranica* VII/1, Costa Mesa, California, 1994, 1-2.
- 62- "Dehqān", in *Encyclopaedia Iranica* VII/2, Costa Mesa, California, 1994, 223-24.
- ترجمه فارسی آن از ابوالفضل خطیبی، نامه فرهنگستان، سال سوم، ش اول (شماره مسلسل: ۹)، بهار ۱۳۷۶، ص ۱۵۵-۱۴۸.
- 63- "The Pahlavi Funerary Inscription from Mashtān (Kāzerun III)", With A. Sheikh-Al Hokamayi, *Archaeologische Mitteilungen Aus Iran*, Band 27, 1994, 265-267.
- 64- "Two Funerary Inscriptions in Cursive Pahlavi from Fars", *Orientalia Suecana* XLIII-XLIV (1994-1995), 177-182.
- 65- "Kawi Waēpā", *Studia Iranica*, Tome 24 fascicule 2, 1995, 295-96.
- 66- "Un chapitre de Dēnkard sur les guerriers", *Res Orientales* VII 1995, 297-309.
- 67- "Iranian Proper Nouns in the *Kitāb- al Qand fi dīkr 'Ulamā' Samarqand*, 1 Sogdian Proper Nouns", *Name- ye Farhangestān*, Vol. 1, No. 3 (Ser. No 3), Autumn 1374 Ah. s/1995, C. E, 4-12.
- 68- "Iranian Proper Nouns in the *Kitāb - al Qand fi dīkr 'Ulamā' Samarqand*, 2 Other Iranian Proper Nouns", *Nāme - ye Farhangestān*, Vol. 1, No. 4 (Ser. No. 3), Winter 1374 A. H. S/1996, C. E., 4-11.
- 69- "Iranian Proper Nouns in the *Kitāb - al Qand fi dīkr 'Ulamā' Samarqand*, 3. Addenda", *Nāme - ye Farhangestān*. Vol. 2, No. 1 (Ser. No 5), Spring 1375 A. H. S. 1996. C. E. , 6-9.
- 70- "A Pāzand Version of the Beginning of the 6th Book of the *Dēnkard*", K. R.

Cama Oriental Institute, Second International Congress Proceeding, January 1996, Bombay, 266-282.

71- "Two Sogdian Words of the Mug Documents", *Studia Iranica*, Tome 26, 1997, fascicule 1, 113-115.

72- "Derāz-dast", in *Encyclopaedia Iranica*, VII/3, Costa Mesa, California, 1995, 319-320.

73- "Dez-e Bahman", in *Encyclopaedia Iranica*, VII/4, 1995, 347-8.

74- "Dez-e Gonbadān", in *Encyclopaedia Iranica* VII/4, 1995, 348.

75- "Dez-e Rūyīn", in *Encyclopaedia Iranica* VII/4, 1995, 350.

76- "Dez-e Safid", in *Encyclopaedia Iranica* VII/4, 1995, 350.

77- "Draxt-ī Asūrīg", in *Encyclopaedia Iranica* VII/5, 1995, 547-549.

78- "Drustbed", in *Encyclopaedia Iranica* VII/6, 1996, 564-565.

79- "Education ii. in The Parthian and Sasanian Periods", *Encyclopaedia Iranica*, VIII, 1998, 179-180.

80- "Faculties of the University of Tehran", IV, "Faculty of Letters and Humanities", *Encyclopaedia Iranica*, IX/2, 1999, 146-149.

81- "Fahlavīyat", *Encyclopaedia Iranica* IX, 1999, 158-162.

82- "Farhang-e Tārikhī-e Zabān-Fārsī", *Encyclopaedia Iranica* IX/3, 1999, 272.

83- "Ferēdūn", *Encyclopaedia Iranica* IX/5, 1999, 531-533.

IV - نقد به انگلیسی و فرانسه

1- Review of M. Boyce, *A Reader in Manichaean Middle Persian and Parthian*, in *BSOAS* XL/3 (1973), 630-2.

2- Review of M. Boyce, *A Word-List of Manichaean Middle Persian and Parthian*, in *BSOAS* XLII/3 (1979), 568-60.

3- Compte rendue de G. Lazard. *Dictionnaire Persan-français*, dans *Studia Iranica* 21, 1992/2, 293-94.